

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nauka.com.ua | № 3, 2020 | 26.03.2020 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.3.64](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.3.64)

УДК 332.1:631.1

*О. М. Карамушка,
к. е. н., доцент, доцент кафедри інформаційних систем і технологій,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро
ORCID: 0000-0002-9369-7972*

*І. І. Шрамко,
старший викладач кафедри інформаційних систем і технологій,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро
ORCID: 0000-0003-4173-6578*

*С. О. Горбонос,
к.ф.-м.н., доцент кафедри диференціальних рівнянь,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро
ORCID: 0000-0001-7929-8695*

ВИКОРИСТАННЯ ЕФЕКТУ СИНЕРГІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ

*O. Karamushka
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Information Systems and Technologies Department,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro*

*I. Shramko
Senior Lecturer of Information Systems and Technologies Department,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro*

*S. Horbonos
PhD in Physical and Mathematical Sciences,
Associate Professor of Department of Differential Equations,
Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro*

USE OF SYNERGY EFFECT FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF DNIPROPETROVSK REGION

Сільське господарство в Україні є однією з бюджетонаповнюючих галузей економіки держави. Це пов'язано з експортним потенціалом та попитом на зовнішніх ринках на українську продукцію галузі рослинництва. Сталій розвиток підприємств аграрного сектору економіки України в цілому і Дніпропетровщини зокрема базується на трьох стовпах: економічному аспекті (на основі використання інновацій), екологічному аспекті та соціальному аспекті. Запропоновано ряд заходів, застосування яких дозволить мінімізувати негативні наслідки які виникли в сучасних умовах господарювання в Дніпропетровській області та які перешкоджають сталому розвитку аграрного сектору регіону. Підприємства, котрі працюють в сільському господарстві, повинні повною мірою

використовувати комплекс виробничих та збутових інновацій для підтримання і ефективного просування власної продукції на світових зернових ринках.

Agriculture in Ukraine is one of the budget-filling branches of the state's economy. This is related to the export potential and the demand in the foreign markets for Ukrainian crop products. Sustainable development of enterprises of the agrarian sector of the economy of Ukraine in general and Dnipropetrovsk region in particular is based on three pillars: economic aspect (based on the use of innovations), environmental aspect and social aspect. A number of measures are proposed which will minimize the negative consequences that have arisen in the current economic conditions in the Dnipropetrovsk region and which impede the sustainable development of the agricultural sector of the region. Sustainable development of the agricultural sector of Dnepropetrovsk region contributes to: activation of rural population in production and business activity; equality in the distribution of revenue from the use of local resources; development of the village with participation of citizens in territorial associations in the framework of decentralization; management in accordance with the principles of sustainable development. Innovations in the agrarian sector of the Dnepropetrovsk region are divided into production, product and management, which in turn are divided into innovations of biological, technical, technological, chemical, economic, marketing and management nature. Each type of innovation is focused on modernizing a particular type of capital. Enterprises operating in agriculture should make full use of a range of manufacturing and marketing innovations to support and effectively promote their products in global grain markets. Implementation of the proposed measures will provide: synergistic effect from the complex application of different types of innovations to reduce the cost of production, increase the level of profitability, improve the quality of products; the use of the latest approaches to work with staff, which will improve the professional level of employees of the enterprise and as a consequence improve their financial support; development of rural territories with the participation of agricultural enterprises of Dnipropetrovsk region, which will stop the outflow of human resources from the territory of the region; the use of the latest cost-effective technologies and the reclamation of the soils of the region, which will reduce the environmental burden on agricultural land.

Ключові слова: сталий розвиток аграрного сектору; ефект синергії; інновації; типи інновацій.

Key words: sustainable development of agrarian sector; synergy effect; innovations; types of innovations.

Постановка проблеми. В умовах загострення кризових явищ в економіці України сільське господарство виявилось його найбільш стійкою ланкою. Провідним сектором рослинництва є вирощування зернових культур з середньою рентабельністю за останні 3 роки на рівні 36 %. Зернова група представлена трьома основними культурами: пшениця, кукурудза та ячмінь. В ході дослідження з'ясовано, що пшениці належить першість серед зернових культур на теренах України, адже вона користується високим попитом, приносить щорічно по 50–60 млрд. грн. доходу, є досить прибутковою з рівнем рентабельності в середньому 11 % за останні 10 років [2]. Великі щорічні збори пшениці обсягом 23-25 млн. т дають змогу Україні традиційно входити в ТОП-10 країн світу за обсягами її виробництва при експортному потенціалі близько 70 % від загального врожаю зерна (15-17 млн. т) [3]. Але через природно-кліматичні умови України вирощування пшениці є ризиковим. У несприятливі роки зерновиробники збирають лише 15-16 млн. т збіжжя, що призводить до втрат близько 18-20 млрд. грн. їх доходів. На підставі обробки статистичних даних встановлено, що друга сходинка серед зернових культур в Україні належить виробництву кукурудзи. Це пов'язано з доволі високою середньою врожайністю даної культури на рівні 60 ц/га. Щорічне виробництво коливається в межах 25-28 млн. т та забезпечує дохід на рівні 40–50 млрд. грн., причому на експорт іде до 70 % (16–20 млн. т). Навіть у несприятливі роки врожайність на рівні 40 ц/га дозволяє отримати дохід на рівні 30 млрд. грн. Замикає трійку лідерів виробництво ячменю, щорічні прибутки від якого становлять понад 20 млрд. грн. Валовий збір ячменю понад 9 млн. т дозволив Україні в 2014 році увійти в трійку лідерів країн світу за обсягами його виробництва. Близько 40–50 % або 4-5 млн. т зібраного ячменю спрямовується на експорт [12]. Проте виробництво ячменю також є ризиковим, адже останні роки його вирощування було інколи навіть збитковим. Навіть максимально

одержана в Україні врожайність ярого ячменю (33 ц/га) складає лише 30 % генетичного потенціалу сучасних сортів, від чого у несприятливі роки сільськогосподарські підприємства втрачають близько 4 млрд. грн. доходу [3].

Розглядаючи сільське господарство, як відкриту систему в економічній моделі глобалізації, виділяються наступні основні види синергії, що сприяють раціональному використанню ресурсів та підвищенню конкурентоспроможності галузі: синергія управління, виробнича синергія, маркетингова синергія та фінансова синергія. Використання усіх видів синергії в сільському господарстві країн світу призведе до формування головного важеля досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства. У провідних країнах світу за рахунок застосування інноваційних технологій врожайність зернових культур до 50 % вища ніж в Україні навіть у сприятливі роки. Таким чином головним завданням працівників аграрного сектору є підвищення продуктивності кожного гектара посівів, адже без застосування інноваційних аграрних технологій вітчизняні виробники зерна одержують лише від 25 до 40 % генетично можливого врожаю зерна (в залежності від зернової культури).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існуючі напрацювання вітчизняних та закордонних вчених характеризуються відсутністю комплексних моделей управління синергією в аграрному секторі. Оцінка значення, формування та впливу ефекту синергії залишається недостатньо вивченою як науковцями, так і практиками. Так, науковці Jianhua Liu and Zhaohua Jiang (2018) побудували теорію синергії, нову теорію економічного зростання та методологію розрахунку [9]. Праці Anna Loukianova, Egor Nikulin, Andrey Vedernikov (2017) присвячені проблемам злиття та придбання. Головною причиною цього може бути загальне збільшення активності в даному напрямі в усьому світі. Вченими розроблено модель оцінки сукупного синергетичного ефекту в угодах про злиття та поглинання [8]. Наукові роботи Yuliia Halynska (2017) присвячені дослідженню синергії як явища, задля посилення позитивного ефекту у роботі корпорацій або функціонування підприємства [3]. Vyacheslav Klochan, Iryna Klochan (2018) вивчають інноваційний розвиток сільського господарства України, який ґрунтується на здійсненні державної інвестиційної політики в галузі сільського господарства, спрямованої на активізацію інновацій як основного компонента загальної стратегії підвищення національної конкурентоспроможності [5]. У наукових дослідженнях С.М. Халатур запропоновано удосконалений організаційно-економічний механізм забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства та інноваційну доктрину розвитку сільського господарства України на основі процесу синергії елементів стратегії, в якій визначено механізми її реалізації [6, 7]. Natalia Vasylieva, Harvey James and Jr. (2020) пишуть, що важливим викликом, з яким стикається міжнародне сільське господарство, є гостра проблема покриття дефіциту харчових продуктів у всіх країнах [12].

Аналіз відзначених останніх досліджень засвідчив про необхідність комплексного підходу до обґрунтування механізмів формування і розвитку ефекту синергії для забезпечення сталого аграрного сектору України в цілому та Дніпропетровщини зокрема. Нагальне значення вирішення цих проблем для України зумовлене низкою внутрішніх і зовнішніх, об'єктивних та суб'єктивних факторів, несформованістю національної економічної системи й украї низьким рівнем фінансування суб'єктів господарювання.

Постановка завдання. Здійснити дослідження процесу функціонування сучасної аграрної системи на основі економічної, екологічної та соціальної взаємодії та розроблення організаційно-економічного механізму визначення ефекту синергії для досягнення цілей сталого розвитку аграрного сектору Дніпропетровщини.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В процесі дослідження зроблено акцент на визначенні сталого розвитку аграрного сектору адже саме агропромисловий комплекс в останні роки залишається одним з головних наповнювачів бюджетів різних рівнів Дніпропетровської області. Виробництво валової продукції сільського господарства складає 6,1 % від загального обсягу по Україні.

Сталий розвиток аграрного сектору – це розвиток сільського господарства, який задовольняє потреби аграрного виробництва, не ставлячи під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти свої власні потреби.

Сталий розвиток аграрного сектору базується на 3-х стовпах-аспектах (рис.1.):

- економічний аспект (на основі використання інновацій);
- екологічний аспект;
- соціальний аспект.

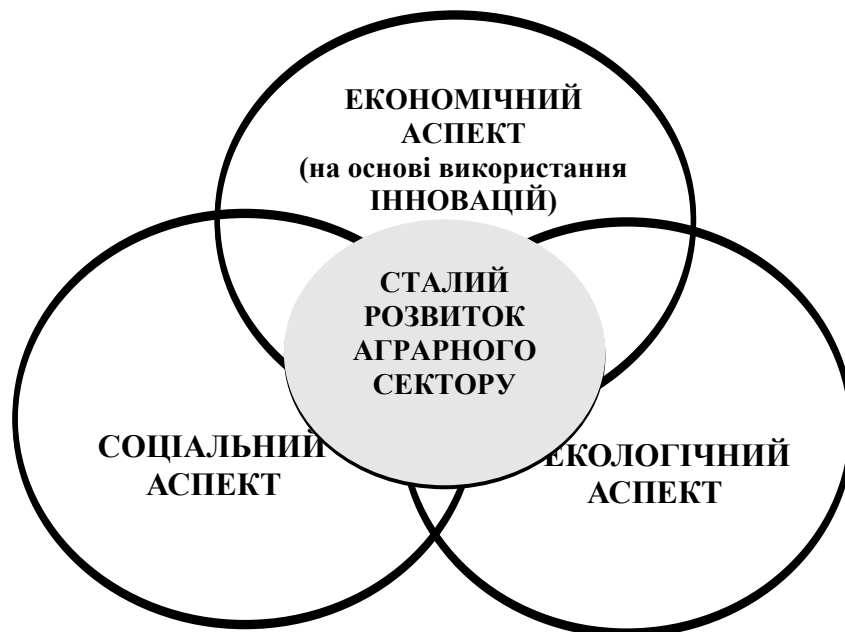

Рис. 1. Сталий розвиток аграрного сектору

Сталий розвиток аграрного сектору Дніпропетровщини сприяє: активізації сільського населення у виробництво і підприємницьку діяльність; рівноправ'ю у розподілі доходів від використання місцевих ресурсів; розвитку села за участі громадян у територіальних об'єднаннях у рамках децентралізації; господарюванню у відповідності з принципами сталого розвитку (взаємозалежності, різноманітності, вантажопідйомності, прав та обов'язків, невизначеність і запобіжних заходів); збереженню місцевих традицій та ресурсів для якісного життєвого середовища.

Перший елемент сталого розвитку аграрного сектору – це екологічний аспект, пріоритетні цілі якого у зв'язку з негативною ситуацією в Дніпропетровській області такі:

- Екологічна освіта та самосвідомість.
- Збалансоване використання природних ресурсів.
- Зниження екологічних ризиків та безпечне довкілля.

Основні заходи щодо дотримання екологічного аспекту у забезпеченні сталого розвитку аграрного сектору Дніпропетровщини:

- правове регулювання – адаптація вітчизняного законодавства до Європейських вимог;
- екологічні комунікації – екологічна освіченість населення;
- оцінка впливу на довкілля та стратегічна екологічна оцінка – зменшення негативного впливу на довкілля;
- моніторинг та природоохоронний контроль – запобігання екологічним правопорушенням;
- фінансово-економічний інструментарій – ширше впровадження «зеленого», «ЕКО-», ресурсоефективного та ощадливого виробництва;
- електронне екологічне урядування та екологічний аудит – збір, аналіз та поширення даних про стан довкілля та екологізація виробництва.

Наступним головним стовпом у становленні сталого розвитку аграрного сектору виступає соціальний аспект, адже від благополуччя працівників, від їх добробуту залежить ефективність роботи підприємств та впровадження інновацій у роботу. Одним з головних показників соціального аспекту є середня заробітна плата.

Так середня заробітна плата по Дніпропетровській області в серпні 2019 року склала 11 тис. грн., тоді як заробітна плата в сільському господарстві – 7,5 тис. грн., що на 32 % нижче середньо-обласного показника.

Проте показник «Середня заробітна» плата в сільському господарстві не показує всієї реальної ситуації що склалася в аграрному секторі Дніпропетровщини. Середня заробітна плата кваліфікованих спеціалістів (головний агроном чи головний інженер) коливається в межах 20-23 тис грн. Тобто на одного кваліфікованого спеціаліста припадає 4-5 працівників з мінімальною заробітною платою.

Натомість низька заробітна плата виступає одним з головних чинників, які спонукають українців, а особливо сільських мешканців виїжджати за кордон. За даними КМУ динаміка відтоку населення з України за 8 місяців 2019 року становила: виїхало і не повернулося після 21 дня перебування за кордоном близько 1,5 млн наших співвітчизників у більшості це особи працездатного віку.

Для запобігання негативних тенденцій запропоновано комплекс заходів спрямованих на:

1. залучення зареєстрованих безробітних до активних заходів на ринку праці;
2. поліпшення економічних умов розвитку самозайнятості населення;
3. надання інформаційних, консультаційних, профорієнтаційних послуг та соціальної реабілітації;

4. сприяння ініціативності громад у розв'язанні найгостріших соціальних проблем та запобіганні бідності;
5. перепідготовка та перепрофілювання працівників;
6. підвищення кваліфікації.

Іншою складовою соціального аспекту сталого розвитку аграрного сектору є соціальна відповідальність сільськогосподарських підприємств, агрохолдингів та фермерів. Чудовим прикладом є коли підприємства в сільській місцевості відновлюють інфраструктуру населених пунктів, беруть під патронат заклади освіти та дозвілля, забезпечують власним працівникам не лише гідну заробітну плату, але й можливість організувати власне дозвілля та відпочинок. Ці заходи дозволять скоротити відтік населення з сільської місцевості, а в деяких випадках і повернути заробітчанин з-за кордону.

Економічний аспект сталого розвитку аграрного сектору базується на використанні інновацій. Інновації в аграрному секторі Дніпропетровщини поділяються на виробничі, продуктові та управлінські, які в свою чергу поділяються на інновації біологічного, технічного, технологічного, хімічного, економічного, маркетингового та управлінського характеру. Кожний тип інновації орієнтований на модернізацію певного виду капіталу [4].

На основний капітал впливають технічні, технологічні та управлінські, інновації, котрі направлені на придбання і використання енерго- та ресурсозберігаючих техніки та технологій, автоматизованих систем менеджменту виробничих процесів.

Оборотний капітал пов'язаний з біологічними, хімічними, управлінськими та продуктовими інноваціями, включаючи високопродуктивні сорти та породи, засоби підтримки та захисту рослин і тварин, методики управління запасами та якістю продукції.

Інтелектуальний капітал знаходиться під впливом технологічних, управлінських та маркетингових інновацій, що підтримують визначення стратегічних орієнтирів у виробничо-збутовій діяльності підприємства.

Людський капітал залежить від впровадження технологічних, управлінських та маркетингових інновацій, спрямованих на фаховий розвиток персоналу.

Ринковий капітал формується під дією управлінських та маркетингових інновацій, що сприяють покращенню іміджу та ділової репутації підприємства.

На основі досліджень розроблено рекомендації щодо інноваційного розвитку сільського господарства Дніпропетровщини де на відміну від існуючих, враховано біологічні, технічні, технологічні, хімічні, продуктові, логістичні, маркетингові, управлінські інновації і обґрунтовано їх зв'язки із матеріальними та нематеріальними видами капіталу насінневого підприємства, завдяки чому підвищиться його конкурентоспроможність та ефективність виробничо-збутової діяльності.

Інновації технічного спрямування для сільськогосподарських підприємств пов'язані з технічною документацією і особливостями застосування сучасної ґрунтообробної, посівної, хімічної і зернозбиральної техніки та комплексу машин призначених для доведення зерна до відповідної якості та виду.

Інновації технологічного спрямування для виробників направлені на технологічний процес обробки ґрунту, ресурсозберігаючі технології виробництва та зберігання продукції.

Інноваціями хімічного спрямування виступають нові ефективні засоби захисту рослин та добрива з технологічними особливостями їх внесення.

Інноваціями біологічного спрямування виступають бази даних високопродуктивних та інтенсивних сортів та гібридів сільськогосподарських культур.

Інновації управлінського спрямування направлені на формування нової організації управління виробництвом, ліцензії на виробництво, нові форми організації та мотивації праці, розвиток персоналу, стандарти сертифікації.

Інновації продуктового спрямування направлені на кінцевий продукт, а саме як його сприймає покупець, чи задовольняються його потреби, наприклад відповідність показникам якості під конкретний регіон поставки зерна; бренди та торгова марка.

Інновації маркетингового спрямування направлені на створення бази даних клієнтів, проведення рекламних акцій, укладання попередніх контрактів на постачання продукції, електронна комерція реалізації продукції переробки зерна, програмні засоби клієнтської підтримки.

Інновації логістичного спрямування направлені на застосування інтерактивних технологій для оптимального розподілу навантаження на складські потужності підприємства, укладання попередніх контрактів на реалізацію продукції або фрахтування додаткових складських потужностей чи додаткових перевізників для виконання великих замовлень [4].

Заходи і очікуваний результат від провадження інновацій:

- 1) стимулювання інноваційного розвитку сільських територій, що забезпечить підтримку процесів вирішення не лише суто економічних (підвищення ефективності господарювання підприємств, їх техніко-технологічне переоснащення, диверсифікація ризиків, розширення ринків збуту продукції, підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств і сільських територій, покращення інвестиційної привабливості останніх, зростання внутрішнього споживчого попиту тощо), а й соціальних (підвищення рівня добробуту сільських жителів, створення нових робочих місць, розвиток об'єктів соціально-економічної інфраструктури, активізація місцевих ініціатив, покращення людського капіталу в сільській місцевості, зниження темпів міграції тощо) проблем;

2) використання потенціалу агропромислового сектора та харчової промисловості Дніпропетровської області такими шляхами: залучення приватних інвестицій, у тому числі іноземних, до розвитку агропромислового сектора; покращення матеріально-технічної бази сільськогосподарської галузі за рахунок щорічного збільшення сільськогосподарської техніки відповідно до інвестиційних програм; поліпшення роботи сервісних підприємств із ремонту техніки; залучення місцевого населення, випускників професійно-технічних і вищих навчальних закладів до сільськогосподарського виробництва; поліпшення умов праці та розв'язання соціальних проблем молодих сімей; підвищення продуктивності праці;

3) використання сучасних технологій для збільшення обсягів виробництва сільгосппродукції, зниження її собівартості, скорочення енергозалежності агропромислового комплексу; проведення відновлення, реконструкції й модернізації меліоративних об'єктів і систем для підвищення ефективності їх використання, застосування системи зрошення для виробництва продукції рослинництва; продовження розширення мережі заготівельно-збутових та обслуговуючих кооперативів із надання сервісних послуг населенню стосовно питань заготівлі й реалізації продукції тваринництва.

Для подолання негативних тенденцій, які спостерігаються в економічному, екологічному та соціальному аспектах, а також закріплення позитивних здобутків у них має застосовуватись Закон Синергії.

Сутність синергії: кінцеві результати функціонування системи не дорівнюють сумі результатів індивідуального функціонування окремих складових структурних елементів. Сукупні результати функціонування системи, як правило, вище або нижче суми індивідуальних дій функціонування, тобто в процесі функціонування будь-якої системи виникає синергетичний ефект, він може бути позитивним або негативним. Природа цього ефекту - взаємодія окремих частин структурних елементів підсилює (послаблює) індивідуальні можливості результативності функціонування кожного елемента системи.

Позитивні наслідки від комплексного застосування 2-3 аспектів сталого розвитку аграрного сектору (синергетичний ефект):

1. підвищення технологічного рівня виробництва;
 2. зниження собівартості продукції;
 3. підвищення продуктивності праці;
 4. підвищення рівня рентабельності;
 5. покращення якості продукції;
 6. забезпечення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому ринку;
 7. раціоналізація заходів утилізації відходів агропромислової діяльності;
 8. використання альтернативних видів енергії;
 9. зростання кількості нових робочих місць та величини відрахувань до державного бюджету.
- Очікуваний економічний та соціальний ефект використання синергії (Рис.2).

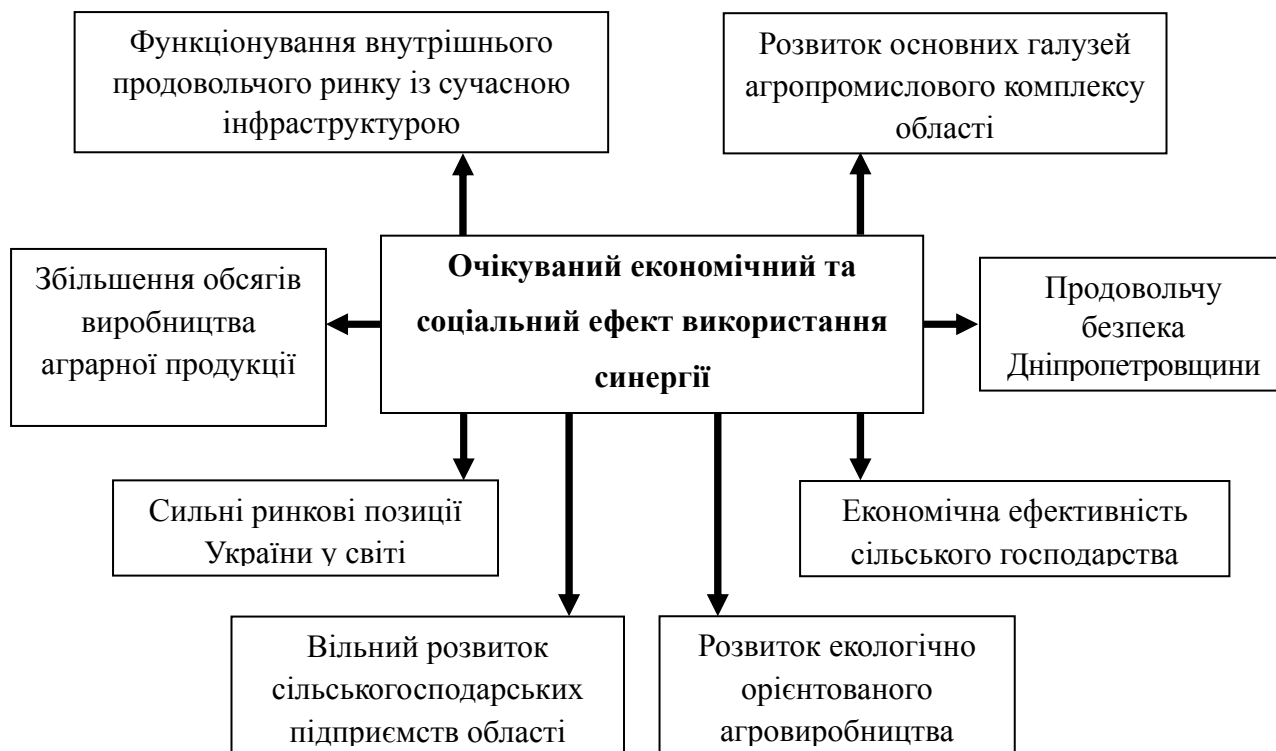

Рис. 2. Очікуваний економічний та соціальний ефект використання синергії для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору Дніпропетровщини (складено авторами)

Очікувана практична цінність від комплексного застосування елементів сталого розвитку аграрного сектору:

1. використання новітніх ощадливих технологій і рекультивації ґрунтів регіону – дасть змогу зменшити екологічне навантаження на сільськогосподарські угіддя;
2. застосування новітніх підходів по роботі з персоналом – дасть змогу підвищити професійний рівень працівників підприємства і як наслідок покращить їх матеріальне забезпечення;
3. синергійний ефект від комплексного застосування різних типів інновацій – зниження собівартості продукції, підвищення рівня рентабельності, покращення якості продукції;
4. розвиток сільських територій за участі аграрних підприємств Дніпропетровщини – дозволить зупинити відтік кадрового потенціалу з терен Дніпропетровської області.

Висновки

Впровадження запропонованих заходів забезпечить: синергійний ефект від комплексного застосування різних типів інновацій для зниження собівартості продукції, підвищення рівня рентабельності, покращення якості продукції; застосування новітніх підходів по роботі з персоналом, що дасть змогу підвищити професійний рівень працівників підприємства і як наслідок покращить їх матеріальне забезпечення; розвиток сільських територій за участі аграрних підприємств Дніпропетровщини, що дозволить зупинити відтік кадрового потенціалу з терен області; використання новітніх ощадливих технологій і рекультивації ґрунтів регіону, що дасть змогу зменшити екологічне навантаження на сільськогосподарські угіддя.

Вирішення економічних, екологічних та соціальних проблем сільського господарства забезпечить такі позитивні наслідки: продовольчу безпеку регіону та країни в цілому; розвиток основних галузей агропромислового комплексу; збільшення обсягів виробництва аграрної продукції; економічну ефективність сільського господарства; вільний розвиток сільськогосподарських підприємств; функціонування внутрішнього продовольчого ринку із сучасною інфраструктурою; сильні ринкові позиції України у світі, розвиток екологічно орієнтованого сільського господарства.

Список літератури.

1. Халатур С.М. Особливості механізму функціонування інвестиційного ринку в Україні. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2013. № 4. С.121–124.
2. Статистичний збірник “Сільське господарство України за 2018 рік.” – К. : Державний комітет статистики України, 2019. – 392 с.
3. Food and Agriculture Organization of the United Nations Statistics Division [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC>
4. Halynska Yu. Emergence of synergetic effect in creation of collaborative alliances in natural resource management. *Environmental Economics*, 2017. 8(3), 150-156.
5. Karamushka O., Moroz S., Vasylieva N. Information component of innovative support for agricultural enterprises capital. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol.4. No4. – pp. 145-150.
6. Klochan V., Klochan I. Improvement of the mechanism of state regulation of investment in the innovative development of the agrarian sector. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4, No. 2. pp. 99-105
7. Khalatur S.M. Important provisions for the development of agriculture of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2017. Vol. 3 No 2. pp. 147–154.
8. Khalatur S., Stachowiak Z., Zhylenko K., Honcharenko O. and Khalatur O. Financial instruments and innovations in business environment: European countries and Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*, 2019. 16(3), pp. 275-291.
9. Loukianova A., Nikulin E., Vedernikov A. Valuing synergies in strategic mergers and acquisitions using the real options approach. *Investment Management and Financial Innovations*, 2017. Vol. 14, Issue 1, pp. 236-247.
10. Jianhua Liu and Zhaohua Jiang *The Synergy Theory on Economic Growth: Comparative Study Between China and Developed Countries*. 2018. Springer Singapore. p. 371.
11. Samarets N., Nuzhna S. The modern contribution of the basic categories of producers to Ukrainian agrarian production [Електронний ресурс]. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2018. Vol. 4. No. 4. pp. 52–71. – Режим доступу : <http://are-journal.com/are/article/view/207>.
12. Vasylieva, N. Harvey James and Jr. Application of the marketing mix to the world export of animal products. *Innovative Marketing*, 2020. 16(1), 79-88.

References.

1. Khalatur, S.M. (2013), “Features of the mechanism of functioning of the investment market in Ukraine”, *Visnyk Poltavskoyi derzhavnoyi ahraryi akademiyi*, vol. 4, pp.121–124.
2. Prokopenko, O.M. (2019), “Statistical Yearbook “Crop production of Ukraine 2018”, State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 10 March 2020). /
3. FAO (2018), “Crops”, available at: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC> (Accessed 10 March 2020).
4. Halynska, Yu. (2017), “Emergence of synergetic effect in creation of collaborative alliances in natural resource management”, *Environmental Economics*, vol. 8(3), pp.150-156.
5. Karamushka, O. Moroz, S. and Vasylieva, N. (2018), “Information component of innovative support for agricultural enterprises capital”, *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol.4, No4, pp. 145-150.

6. Klochan, V. and Klochan, I. (2018), "Improvement of the mechanism of state regulation of investment in the innovative development of the agrarian sector", *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol. 4, No. 2, pp. 99-105
7. Khalatur, S.M. (2017), "Important provisions for the development of agriculture of Ukraine", *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol. 3, No 2, pp.147–154.
8. Khalatur, S. Stachowiak, Z. Zhylenko, K. Honcharenko, O. and Khalatur, O. (2019), "Financial instruments and innovations in business environment: European countries and Ukraine", *Investment Management and Financial Innovations*, vol. 16(3), pp.275-291.
9. Loukianova, A. Nikulin, E. and Vedernikov, A. (2017), "Valuing synergies in strategic mergers and acquisitions using the real options approach", *Investment Management and Financial Innovations*, Vol. 14, no. 1, pp. 236-247.
10. Liu, J. and Jiang, Z. (2018), *The Synergy Theory on Economic Growth: Comparative Study Between China and Developed Countries*, Springer, Singapore.
11. Samarets, N. and Nuzhna, S. (2018), "The modern contribution of the basic categories of producers to Ukrainian agrarian production", *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, [Online], vol. 4, no. 4, pp. 52–71, available at: <http://are-journal.com/are/article/view/207> (Accessed 10 March 2020).
12. Vasylieva, N. and Harvey, J. Jr. (2020), "Application of the marketing mix to the world export of animal products", *Innovative Marketing*, vol. 16 (1), pp.79-88.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2020 р.